

Oponentský posudek disertační práce mgr. Daniely Benešové „Dynamika změn aktivační úrovně jako komponenta motorické docility“

Vypracoval: prof. PhDr. Václav Hošek, DrSc.

Potěšitelná je okolnost, že po delší době se objevuje práce nespolehající jen na verbální zjišťovací modus (co o sobě lidé sami řeknou), ale v život uvádějící i přístupy operandní, psychofyzilogické a behaviorální. Stoupá tím ovšem i metodologická obtížnost práce a nelehké rozhodování při interpretaci jejich výsledků. Autorka zaslouží uznání, že se s většinou experimentálních úskalí vyrovnala dobře.

Téma o motorické docilitě považuji za aktuální, v době, kdy je mladá populace ohrožena deficitem podnětů k motorickému rozvoji, pomíjím-li jemnou koordinaci, potřebnou k ovládní „myši“, joysticku, volantů a tlačítek ovladačů. V budoucnu bych doporučoval zařadit i modelové testy obsahující velké pohybové dovednosti u neselektované mladé populace.

Sama práce je napsána s citem pro logiku výzkumného sdělení, jasně a přehledně. Teorie problému shromažďuje přehled posledních poznatků. Snad je možné jen postrádat poznatky o vztahu psychického napětí a úrovně pohybové aktivity. Autorka např. ve třech subkapitolách píše o potu, ale nezmiňuje hypotézu o evoluční souvislosti vylučování potu na úchopových ploškách končetin při stresu, jako o nástroji zvyšování šancí při útěkových a útočných aktivitách antropoidních primátů. Také se nezmiňuje o podstatě psychogenní deteriorizace jemné motoriky. Konstatováním požadavku optima aktivace pro dobrý pohybový výkon, od Yerkes-Dodsona po Chanina, rozbor klíčové otázky vztahu aktivace a pohybového výkonu končí. Pomíjí, že konstatování vztahu převrácené U-křivky je pouze hypotéza, že neplatí úplně stoprocentně.

Jak je míněna první hypotéza? Tak jak je formulována z ní vyplývá jakási představa správnosti a uvědomělosti („subjekt reguluje a.ú. v kontextu...“). Implikuje to předtavu vědomé regulace jaksi úměrně, korelovaně, správně, normativně. To se domnívám neodpovídá realitě. Kontext asi znamená „zakuklené“ kulantní slovo „optimální“. Na regulaci participuje emoční hodnocení, není to pouze racionální akt a kontext je reprezentování především náročností průběhu, eventuálně jeho chybovostí. Odtud pramení má hlavní připomínka k práci. Je zde podceněna, do pozadí potlačena úloha chyb při prováděných činnostech. V senzomotorických testech povahy trackingu, kde je aktuální možnost chyby, je třeba s chybami počítat jako se závažným ukazatelem kvality činnosti.

Je-li výhodné ze zpracovatelského hlediska vyjádřit výkon jedním číslem, potom tento index musí spravedlivě zastupovat jak kvantitativní (rychlost) tak kvalitativní (přesnost) činnosti. Násobení času trvání úkolu počtem chyb asi není správná cesta. Stírá rozdíl mezi bezchybností a jednou chybou a celkově přeceňuje význam chyb. V biatlonu by se za takovéto hodnocení výkonu poděkovali, respektive dobří střelci by nadšeně souhlasili. Ze zkušenosti vím, že se musí počítat i s dobou trvání chyb. V opakovaných senzomotorických trackingových úlohách p.o. rychle pochopí způsob hodnocení a provádí úkol rychle, s jednou chybou, trvajícím od začátku úkolu až do jeho konce. Navíc je tady otázka psychologického významu chyby, jako dílčího neúspěchu, který má tendenci zvyšovat psychickou tenzi probanda. První se s tím setkal už klasik naší psychologie sportu prof. Vaněk při svém výzkumu strachu v padesátých letech, kdy kroužkem pokusné osoby kopírovaly průběh klikatého drátu. S představou, že drát je pod proudem a dotek bude znamenat elektrickou ranku, se rychle zhoršoval koordinační výkon p.o., respektive prodlužoval se čas úlohy a klesala chybovost při manifestaci zvýšeného psychického napětí. Z naznačeného se domnívám, že existují důvody s výskytem chyby pracovat jako s iniciátorem zvýšení EDA, zvláště u motivovaných osob s neurotickými tendencemi. Je to námět pro příští pokusy, počítačové senzomotorické testy tento přístup umožňují.

Připomínku mám k Eysenckově pojetí vztahu introverze a extroverze. Na str. 26 autorka cituje Eysencka (1967), že introverti jsou ve stálém stavu vzrušení. Na str. 48 je zase uváděna Eysenkova hypotéza chronického vzrušení extrovertů. V tom je evidentní rozpor.

Přítom autorka necituje základní Eysenckovu práci k tomuto tématu „The Structure of Human Personality“ z r. 1964, ze které pramení metoda měření dvou základních dimenzí temperamentu, kterou autorka používá. Tyto dimenze (zaměření osobnosti a neuroticita) autor uvádí jako ortogonální, tedy nezávislé. Zjistil to pečlivou faktorovou analýzou a sám jsem ho ještě v šedesátých letech slyšel o tom mluvit.

Motorická docilita se považuje za podstatnou složku pohybové inteligence. Autorce na str. 75 v obr. 16 vyšel zajímavě naznačený vztah mezi TIP a úrovní motorické docility. Tuto interpretaci autorka pomíjí, nehledě na to, že by směřovala k sympatické hypotéze o vlivu G-faktoru na pohybový výkon. Jak je to podle autorky? Souvisí motorická docilita v jemné přesné úloze s intelektovým předpoklady?

Na str. 103 je zvláštní graf č. 32. Znázorněné průměry nemohou odpovídat ostatním datům. Patrně jde o průměry jiných dat. V interpretaci je to naznačeno, ale není to dobře vysvětleno. Tvrzení jako že všechny osoby dosáhly svými průměry nadprůměrných hodnot je divné.

V práci jsou drobné formální nedostatky a překlepy. Na str. 48 3. ř. zdola je nesprávně Eysneck. Na str. 105 nemá předposlední věta přísudek. Na téže straně je odkaz na obr. 32. a patrně to má být 34. Na mnoha místech se při interpretaci grafů mluví o tom, že výkon stoupá a on opticky klesá, protože jde o zrychlující se časový parametr. Ale to jsou drobnosti.

Závěr: Klady práce jasně převažují nad zmíněnými drobnými nedostatky. Práce je vysoce nadprůměrná tím, že přichází s novými náměty a přináší nové zajímavé poznatky. Doporučuji ji k obhajobě, protože splňuje nároky kladené na vědeckou disertaci. Po úspěšné obhajobě ji považuji za základ udělení vědeckého titulu v oblasti kinantropologie.

V Praze 22. 2. 2011

prof. PhDr. Václav Hošek, DrSc.